

Ανεμοδούριον

*the swift stenography
of daily life*

Christopher Morley

Χειμωνιάτικο πεζούλι

Τα χέρια του φωτογράφου παγωμένα. Να τράβηξε τρεις ή τέσσερις ριήψεις με την Kodak; Την θυμάμαι την μηχανή, χρόνια πριν, κλειστή προσεκτικά σε καρτονένιο ορθογώνιο κουτί στο ντουλάπι. Συνταξιούχος αναμνήσεων. Πάλεψε ακόμα. Και με έγχρωμο φιλμ. Δεν φοβόταν τους νεωτερισμούς. Με εντυπωσίαζε ο τρόπος που άνοιγε, σαν το μικρό αποβατικό σκάφος των κόμικς που διαβάζαμε πεινασμένα. Αργότερα ρολά φιλμ έφτασαν στα χέρια μου, σωστές συλλογές διηγημάτων, χωρίς, όμως, καμιά υποσημείωση. Παρουσίες προσώπων κι απουσίες συνάμα. Μαντεύεις στα τυφλά, προσπαθείς να συλλαβίσεις ονόματα. Σπασμένα περιστατικά, κομμάτια αλήθειας.

Χειμώνας γερός. Συνηθισμένος. Εκείνη την μέρα είχε ήλιο. Το έτος χίλιαεννιακόσια εξήντα.... Μπορείς από τα πρόσωπα να βάλεις την ακριβή ημερομηνία, ρες και γράφεις ακολιχή έκθεση. Ή σαν να σημειώνεις στο πρωτόκολλο της Κοινότητας. Ας μην είμαστε όμως συνεπείς με τον χρόνο. Κάτι σαν λαθρεπιβάτες καλύτερα, αφήνοντας την μνήμη σε μια ομίχλη, στην μυθολογία της τυλιγμένης.

Δυτική Μακεδονία. Βαρειοδυτικά των Γρεβενών. Μελιδόνισα το παλιό όνομα, μοιλογοούσαν οι παππούδες. Αυτοί ήξεραν. Θυμώντουσαν τα βάζα στην Ήπειρο, στο πασαλίκι. Μετά του γνωρίσαμε ως Τσιράκι. Το νυν Άγιος Κοσμάς Γρεβενών. Θέλω να ανοίξω τον Δρανδάκη να δω πως το περιγράφει και διατάζει. Αφήνω την φθορά του σήμερα, μια ερημιά σκίτης, να πει τα δικά της. Το καλοκαίρι γυρνάω τους δρόμους, ελάχιστα μονοπάτια δεμένα με σπία, ονόματα, περιστατικά. Κατεβαίνω από πάνω τον σκιερό δρόμο. Αριστερά το αλώνι, κρυμμένο. Δέντρα κάνουν κουμάντο τώρα. Τα γκρεμισμένα πατρογονικά παραπέρα. Εκεί βρήκες με τον παππού (σε κοιτάει τώρα από τη φωτογραφία, κουβεντιάζετε) σε κάποιο καλοκαίρι της παιδικής ηλικίας, σφαίρες ποθυβόλου από τον εμφύλιο. Ιστορίες από τα χρόνια εκείνα στοίχειωναν κουβέντες, ύφαιναν φόβους για καιρό. Το σπία της Ευανθίας έρημο. Νοικοκυριά με τα ίχνη τους σε καρφιά και ρημαγμένα ντουλάπια. Και της γιαγιάς, (κρατάει τα γκέμια, με το εγγόνι στην αγκαλιά): ένας σταυρός και η ημερομηνία του κτισίματος, την δεκαετία του 20. Εκεί και η ευωδιά της νοσταλγίας, πατάτες τηγανιτές στο γκάτζι και νάναι Ιούλιος. Το μαγικό κατώι, τα παλιά σεντούκια για μας τα παιδιά πειρασμοί διαρκείας. Οι μεσάντρες με γράμματα, μπουκάκια, τα χρειαζόμενα.

Κόβεις προς τα πάνω και σε λίγο φτάνεις στον Άγιο Αθανάσιο. Του 1750 η παλιά εκκλησιά. Η τωρινή του 1950 κατασκευή. Κάτω από τα παραθύρια της, σ' αυτό το χειμωνιάτικο πεζούλι φωτογραφήθηκαν. Γέννια, γάμοι, πανηγύρια. Η κοινότητα εδώ, αυτό το αλώνι της ν' αλώνιζε τον χρόνο. Μακεδομαμάοι να ανεβαίνουν ζωσμένοι προς τα πάνω. Η γαλλική καταχή. Το 40 να χτυπά η καμπίνα για το Τεπελένι. Η αγριότητα του εμφυλίου, ληπιδι που δεν χωράει σε περιπουδάστες μονογραφίες. Τα πέρασαν όλα. Αθόρυβα. Άφωνοι. Και μετά να φεύγουν τα παιδιά της σε Γερμανία, Αμερική. Σήμερα δωδεκάμηνη άνθρωποι εδώ το καταχείμωνο, έλεγε ένας θείος. Συγκωρέθηκε τώρα. 12,5: Μια γιαγιά δεν αποφάσιζε αν θα μείνει εδώ ή θα πάει θεσσαλονίκη. Γεμίζει τώρα η «πλητεία», αυτός ο αυλόγυρος του ναού στο Πανηγύρι της Αγίας Παρασκευής και του Αγίου Κοσμά πάτη τον Αύγουστο. Εφημερεύουν οι άγιοι στις αγωνίες αυτού του μικρού χωραφιού, ψηφίδι της πατρίδας.

Μέσα στην εκκλησιά στα δεξιά του τέμπλου. Η εικόνα του Ανδρ-

μήτηρ κι από κάτω η αφέρωση του Γεωργίου Λαζου. Ο Βράγγας ο περίφημος. Τεχνίτης της πέτρας, έκτισε και τι δεν έκτισε. Μάστορας σε τόπο καηφάδων. Μικρόσωμος με το βιοπί στο χέρι. Χωρατατζής και ευφυέστατος. Εκεί κι ο παππούς, αυτός κάτω από το παραθύρι, έμεινε το Πάσχα και το χαίρονταν. Και το χωριό εκεί όλο στην πηλασία να ακούει τα ανδόνια μαζί με το Ευαγγέλιο της Αναστάσιμης Νύχτας. Πότε γίναν όλα αυτά; Ποιο είμασταν εμείς; Κρατάς τώρα το δικό του ψαλτήρι. Βενετία, εκδόσεις του Φοίνικος. Πόσες σταγόνες κεριά. Πόσες γενιές. Βάζα πύσσα.

Το ζώο περιήφανο, στολισμένο. Λες κι από αρχαϊκή θυσία. Το υφαντό πάνω του. Ο αργαλειός, οι ρόκες. Τα πρόβατες και δεν τα έδινες μεγάλη σημασία. Ανορθογραφίες που έπρεπε να σ' αφήσουν μετεξεταστέο. Από τον Όμηρο το ίδιο εργόχειρο και τώρα σε προθήκες βιογραφικών και στην λήθη.

Χιόνι, μια λευκότητα βγαλμένη από τις διηγήσεις του Σκιαθίτη Γέροντα. Να θάβει, να στοίχει, να σώζει.

Χιόνι και στην Γερμανία. Οι γονείς παρόντες εκεί, απόντες από το πλάνο. Μέσα σε δύοσβατους μόχθους. Σε σοφίτες και κυτήρια. Με μεταφραστές και τον καημό του καλοκαιριού στον τόπο τους. Να βρίσκονταν στο πανηγύρι, σε αυτή την πλητεία σε χορικό αρχαία με τις δικιές τους μελωδίες τις ισματικές. «Εκεί πρωτάκουσα το τραγούδι» γράφει ο Καρούζος και από το δικό σου πηγάδι ανεβάζεις νότες από βιολιά, τρομπέτες, κληρίνα. Πίνεις από τις κουβέντες τους. Ντόμπρες, κοφτές, άφτιαχτες.

Ένα ασπρόμαυρο χαρτί τόσο θα και φοράει ρόλο αήθο. Τα μικρά μπλοκάκια που είκας βρει επιμελώς φυλαγμένα στο καντήλι. Με ονόματα ποητά. Άγνωστοι σε σένα οι περισσότεροι. Μα δικοί σου. Τα δίπτωχα. Να βγάζουν στο φως ξανά υπάρξεις. Πρόσωπα. Και αυτή η φωτογραφία να προσπαθεί το ίδιο. Να θυμίσει σε μας, άκι στον φακό που ανακρύβουν, την φλόγα τους.

Αντώνης Ν. Παπαβασιλείου